

گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار

بررسی اثرات اقتصادی و اجتماعی گردشگری و نقش آن بر نواحی روستایی (مطالعه

موردی: بخش کوهسرخ شهرستان کاشمر)

علی منظم اسماعیل پور^۱، الیاس چهرازی^{۲*}

^۱ دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی پست الکترونیکی: monazzam.ali1350@gmail.com

^{۲*} آکاشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی و استاد مدعو دانشگاه پیام نور کاشمر ، شماره تماس: ۰۹۱۵۹۳۳۰۴۶۲

پست الکترونیکی: elyas.ch@gmail.com

چکیده

یکی از گزینه هایی که امروزه به دلیل گسترش شهرنشینی و آلودگی محیطهای شهری، ذهن بسیاری از سیاستگذاران، برنامه ریزان و مجریان سرمایه گذاری توسعه روستایی را به خود مشغول کرده، ایجاد و گسترش صنعت گردشگری (توریسم) روستایی می باشد که به عنوان یک از صنایع مهم و اساسی در بخش اقتصاد و فرهنگ، می تواند نقش مهمی در کاهش فشارهای روحی و روانی شهرها و همچنین جلوگیری از مهاجرتها ی بی رویه روستاییان به شهرها ایفا نماید. عده ای نیز توسعه گردشگری روستایی را در حل مشکلات مناطق روستایی مؤثر و ضروری میدانند و آن را شرط لازم برای حرکت به سوی عمران و توسعه نواحی قلمداد میکنند.

صنعت گردشگری روستایی را باید همانند لبه های تیز یک تیغ بدانیم که اگر صحیح و بر اساس اصول و نظم، توسعه و گسترش نیابد، نه تنها به عمران و اصلاح مناطق روستایی کمک نخواهد کرد، بلکه آثار مخرب و جبران ناپذیری را بر بخش های اجتماعی، اقتصادی، طبیعی، زیست محیطی و دیگر بخش های جوامع روستایی و نهایتاً کل جامعه بر جا خواهد گذاشت.

هدف این مقاله بررسی اثرات اقتصادی و اجتماعی گردشگری بر نواحی روستایی بخش کوهسرخ شهرستان کاشمر از دیدگاه ساکنان است. این بخش در فاصله ۳۰ کیلومتری شمال کاشمر قرار دارد و دارای جاذبه های متنوع گردشگری از قبیل جاذبه های طبیعی، فرهنگی و اجتماعی می باشد. در این پژوهش، ابتدا با استفاده از متون موجود، برخی شاخص های اقتصادی و اجتماعی برای بررسی اثرات فوق الذکر استخراج شده و سپس بر اساس آن، داده های مورد نیاز از طریق مصاحبه، پرسشنامه و بازدید و مطالعات میدانی از بخش کوهسرخ کاشمر گردآوری شده است. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است که متناسب با نوع داده ها، آزمون آماری t، برای تحلیل داده ها به کار گرفته شده است. نتایج بدست آمده بیانگر آن است عدم وجود برنامه ریزی سیستماتیک، زیرساخت های مناسب و آموزش، موجب پیامدهای منفی اقتصادی و اجتماعی شده است. همچنین عدم تبلیغات و سرمایه گذاری چه بخش دولتی و چه بخش خصوصی در این منطقه، این بخش نتوانسته انطور که شایسته گردشگری است، خود را شکوفا سازد و باعث جذب گردشگران زیادی شود.

گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار

کلید واژه ها: روستا، گردشگری روستایی، توسعه روستایی، اثرات اقتصادی و اجتماعی، کوهسرخ، کاشمر

مقدمه

روستاهای به منزله فضای حیاتی تعداد بسیاری از انسان ها به ویژه در جوامع در حال توسعه که با انبوهی از مشکلات، محدودیتها و کمبود منابع و سرمایه روبرو هستند، به منظور جوابگویی به تأمین نیازها و همچنین ارتقای سطح و کیفیت زندگی، اشتغال و بهبود وضعیت اقتصادی - اجتماعی ساکنان این سکونتگاهها در گذر زمان نیازمند رشد و توسعه هستند. از آنجا که فقیرترین روستانشینان را افراد بدون زمین کشاورزی یا با زمین کشت اندک، تشکیل می دهند؛ می توان با تنوع بخشی به فعالیت های غیر کشاورزی در این سکونتگاههای انسانی موجبات اشتغالزایی، کاهش فقر و ایجاد رفاه اجتماعی نسبی را در این کانونهای کوچک جمعیتی فراهم آورد. از اینرو، برنامه ریزان برای رسیدن به توسعه پایدار روستاها، تدابیر و راهکارهای گوناگونی اندیشیده اند که در این بین میتوان از بسط و توسعه صنعت گردشگری در روستاها به عنوان فعالیتی انسانی - اقتصادی که ضمن ایجاد اشتغال و درآمدزایی در سبب تعامل دوسویه و سازنده روستائیان با دیگر افراد و فرهنگها میشود، یاد کرد. (شمس الدینی: ۱۳۸۹، ۹۵)

صنعت گردشگری (توریسم) به عنوان یکی از ابزار و مؤلفه های مهم توسعه و محرومیت زدایی و بزرگترین منابع درآمد در میان سکونتگاه های انسانی (شهر و روستا) به شمار می رود. به عبارت دیگر جهت گیری فعالیت های اقتصادی در صنعت توریسم جریان بهینه سازی است که در آن گروه های مختلف سعی در حداکثر کردن منافع خود و رسیدن به اهداف مربوطه را دارند

با این تفاسیر، صنعت گردشگری میتواند زمینه مناسبی را در اختیار کشورهای در حال توسعه برای توسعه و رشد اقتصادی و تحول در مباحث اشتغال و افزایش درآمد مناطق محروم روستایی قرار دهد. در این میان، گردشگری روستایی نیز به عنوان جزئی از مجموعه صنعت توریسم در کشورمان که دارای جمعیت روستایی زیاد و پتانسیل های فراوان برای جذب گردشگر است، بایستی به طور جدی مورد تحلیل و کنکاش قرار گیرد. (چهارزی، ۱۳۹۲: ۲)

امروزه گردشگری فراتر از یک صنعت به پدیده های اجتماعی - اقتصادی در سطح جهانی تبدیل شده است. سالهاست که گردشگری به مثابه مقوله حیاتی در راستای تبدیل جهان به جامعه ای متعدد و متمرکز فعالیت نموده است، جامعه ای که آنرا دهکده جهانی می نامیم (حیدری چپانه، ۱۳۸۷: ۱) گرچه اثرات مثبت گردشگری مورد تأیید است ولی بسیاری از محققین معتقدند که گردشگری دارای اثرات منفی اقتصادی، اجتماعی و محیطی بر جامعه میزبان نیز می باشد. به این ترتیب که معمولاً در مرحله اولیه توسعه گردشگری، فواید اقتصادی نمود پیدا می کند ولی در مراحل بعدی توسعه گردشگری در مقیاس انبوه و کنترل نشده، اثرات و پیامدهای منفی اقتصادی، اجتماعی و محیطی جلوه گر می شوند. بنابر این لزوم مدیریت و کنترل اثرات گردشگری در جهت کاهش اثرات منفی و تقویت اثرات مثبت اهمیت می یابد (علیقلی زاده فیروزجایی، ۱۳۸۶).

در این تحقیق حوزه مورد مطالعه نواحی روستایی بخش کوهسرخ شهرستان کاشمر می باشد. منطقه کوهسرخ با برخورداری از بهترین شرایط زیبای طبیعی و استعدادهای بالقوه گردشگری، مستعد ایجاد منطقه ویژه گردشگری است. آبشار و آب گرم روستای